

A
M. ~~MR.~~ HORTHY MIKLÓS
TUDOMÁNYEGYETEM
KÖNYVTÁRA
SZEGED

21826

U. V. 357.

21826

OLCSÓ
KÖNYVTÁR

Szerkeszti Gyulai Pál.

Máty

MICKIEWICZ ÁDÁM

SZONETTJEI.

LENGYELBŐL FORDITOTTA ÉS BEVEZETTE

BÉRI GYULA.

342. sz.

20 kr.

FRANKLIN TÁRSULAT.

BUDAPEST.

POLLAKS

MICKIEWICZ ÁDÁM

SZONETTJEI.

LENGYELBŐL FORDITOTTA ÉS BEVEZETTE

BÉRI GYULA.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1895.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000924732

21826

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Mickiewicz.*

A lengyel irodalomtörténet a XVI. századot mondja a lengyel irodalom aranykorának. Minden közreműködött akkor abban, hogy az irodalmat nagygyá tegye. Lengyelország a nemzeti királyok alatt eljutott hatalma tetőpontjára, melyen a Jagjellók kihalása után Báthory István alatt is csaknem a század végéig megmaradt. A nemzeti öntudat megszilárdult; a lengyel nyelv az állami életben, az udvarnál s a társadalomban uralkodóvá válik; az ország törvényeit latinból lengyelre fordítják, majd a század közepétől fogva kizárólag lengyel nyelven alkotják meg; az 1400-ban alakult krakkói akadémia, miután a latin nyelv uralma alatt már szinte feledésbe ment cyrill betűk helyett a latin betűk alapján megalkotta a nemzeti írásmódot, buzgón fáradozik a lengyel nyelv fejlesztése érdekében, úgy hogy az

* Włodzimierz Spasowicz. *Dzieje literatury polskiej*. Warszawa. 1885. — Heinrich Nitschmann. *Geschichte der polnischen Literatur*. Leipzig. 1882. — Bartoszewicz. *Historja literatury polskiej*. 1877.

már a nagy nemzetek nyelveivel is versenyre kelhet; írói az irodalom minden ágát sikerrel művelik; Naglowice-Rej az elbeszélő költészetbe s a satirába nemzeti zamatot vegyít és Kochanowski, a kinek költészete Mickiewicz lelkére oly nagy hatással volt, Párisban megismerkedve Ronsard-ral, elébb ennek hatása alatt a lyrai költészetet s kiváltképen a lengyel nemzeti sajtáságnak leginkább megfelelő elégiát műveli s később megírja az első lengyel drámat.

De bár a lengyel irodalom e virágzása korszakában a fejlődés oly fokára jutott, a hol csupán a legnagyobb nemzetek irodalmi voltak, mégis csak a század elején, a *nemzeti irodalom* teljes kifejlődésével emelkedett európai jelentőségre. A XVI. század kiváló írói, idegen, leginkább classikai és francia minták után haladva, még csak megkísérlik a nemzeti elem belekeverését a költészetbe, s a tapasztalat tanítása szerint az egyes irodalmak csakis akkor válhatnak a nemzetközi kölcsönhatás tényezőjévé, ha nemzeti jellegöket kifejtve, új elemekkel gazdagíthatják a meglevő mintákat.

A lengyel nemzeti irodalom teljes diadalra vezetésének dicsősége a legnagyobb lengyel költő, Mickiewicz nevéhez fűződik.

Mickiewicz (*Mickiewicz*) Ádám Litvániában, atyai nagybátyja egy falusi jószágán, a Nowogrodek városka mellett levő Zaszyén, 1798 karácsony estéjén született. Szülei csakhamar Novo-

grodekbe költöztek, de Mickiewicz négy bátyjával gyakran s hosszabb időt töltött a városon kívül s rajongása a szülőföld, imádata a természet szépségei iránt már a gyermekkorban kel életre; később a midőn a honi tájakról ír, a litván földre gondol vissza. Gyermekkorában, minthogy különben is gyenge szervezetű volt, súlyos betegségen megy át, melyből csak anyja önfeláldozó ápolása menti meg; legkiválóbb eposzában, a *Pan Tadeuszban* említést tesz erről.

A szülei házban uralkodó szellemi légkör jó hatással van az ifju fejlődésére. A nemzeti aranykor költőit, főleg Kochanowskit, úgyszólván minden nap olvassák és Kochanowski költészete mély benyomást tesz a gyermek fogékony lelkére.

Hajlandósága a költészet iránt már korán mutatkozik. Novogrodekben tűz üt ki s a gyermek élénken írja le a tűzvész alatt szerzett benyomását. Majd mikor a francia hadsereg bevonul Lengyelországba, Napoleon dicsősége s hazája függetlenségének reménye lelkesíti s alig lehet őt meggátolni, hogy a francia hadseregbe be ne lépjen.

Nowogrodekben megismerkedik egy tanuló-társa nővérével, a szép és szellemes Wereszczaka (Verescsaka) Marilkával, ki iránt szenvedélyes szerelemre gyulad, de kit csakhamar férjhez adnak, hogy őt az ifjutól elszakítsák. Mickiewicz, ki akkor még alig lépett ki a gyermekkorból, a

férjet párbajra akarja hívni, de barátai közbelépése következtében e szándékáról lemond, s megelégszik azzal, hogy a szép és művelt Marilka férjét egy eposzában, a *Pan Tadeuszban* teszi nevetségessé.

A wilnai egyetemre kerülve, benső barátságot köt Zan Tamással, a ki az ifjuság hazafias irodalmi mozgalmainak vezetője s a *philaretek* (erénykedvelők) társulatának elnöke volt. 1818-ban a wilnai lapban egy humoreszket s két elbeszélést (*Zywila* és *Karyla*) közöl, mely két utóbbinál Marilka lebegett szeme előtt. Wilnában kezdi balladáit és románczait is megírni, melyekkel a romantikus irány mellett foglal állást s melyek nevét csakhamar ismertté teszik.

A romantikus irány, mely az irodalomban századunk elején hajtotta egyik legerősebb ágát, mindenütt karöltve járt a nemzeti költészet kifejlődésével vagy megizmosodásával. A midőn a classicismus szintelenségét megtörve, a költészet körét kitágítva, tárgyai számára létező, vagy bár képzelt, de részletesen kirajzolt színhelyet keres, ezt természetszerűleg első sorban az ismert nemzeti talajon találhatta meg. Így volt ez a nagyobb nemzetek irodalmában is; de így volt s így kellett lennie főképen ott, a hol, mint akár nálunk, akár a lengyeleknél, a költészet a nemzet fentartásának dicsőséggel teljes hivatását teljesítette; a hol az irodalom rajongó küzdés volt a nemzet lételét fenyegető veszélyek ellen. Az írók

csoportja, kiket már korábban is a nemzeti lelkesedés hajtott az irodalom művelésére, a midőn sikerült a már akkor szintelen classicismus békőit széttörni, szertelen örömmel fordult a hazai tárgyak felé, melyeket, a romanticismus kiterjesztő hatása alatt, immár részletezhetett, s elbeszéléseinek, érzelmeinek és eszméinek alapjául vehetett.

Ragaszkodás a nemzeti törekvésekhez, harcz az elnyomás ellen, legyen bár ez elnyomás irodalmi, társadalmi, vagy állami: ily alakban jelentkezik újra századunk elején a romantikus irány.

Franciaországban is, hová a német romantikus irány legelőbb, de egészen átalakulva jut el, az elnyomás ellen folytatott küzdelemben születik újjá a romanticismus. A forradalom tulzásainak zsarnokoskodó eszméi, a formalismus ridegsége ellen szállt harczra az *émigrans irodalom*: Constant, Chateaubriand, madame de Staël. Itt előbb az elnyomott királypártiak, másutt a háttérbe szorított köztársaságiak, vagy a társadalmi szabadság hősei indítják meg a harczot.

A lengyel irodalomban szintén az emigransok juttatják diadalra a romantikus irányt, melynek szabad eszméit ott az elnyomások ellen folytatott küzdelem, a zsarnokság engesztelhetetlen gyűlölete még új elemekkel is szaporította. Ez irodalmon, mondja Brandes, kettős áramlat vo-

nul végig: szenvedések rajza, melyekből a kérelhetetlen boszu gondolatát érezzük ki, és szenvedések rajza, melyek lelki fejlődés és tisztulás által enyhülnek.

Ez utóbbi irány csak később érvényesülhetett. A romanticismus első hatásosabb nyilvánulásai: a zsarnokság okozta szenvedéseknek borzadalmas és a zsarnokság gyűlöletét szító leírása, s a boszunak szünet nélkül élő gondolata. Az elnyomás fejleszti itt ki a nemzeti elemeket és sajátyszerű, hogy Európa akkor vesz tudomást a lengyel irodalomról, a mikor már a lengyel állam megszűnik létezni.

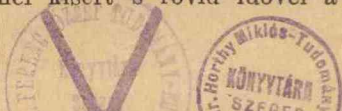
A romanticismus rendszerint egy-egy feltűnő művel vivja ki a döntő győzelmet. Franciaországban az *Hernani* első előadatásától számítják a romantikus irány teljes diadalra jutását. Ná-lunk Kisfaludy Sándor és Károly művei ingatták meg a classicismust. Lengyelországban pedig a romanticismus döntő győzelmét Mickiewicznek 1820-ban megjelent első verskötete vivja ki.

E kötet Kownóban jelent meg, hova Mickiewiczet egyetemi tanulmányai befejeztével a lengyel és latin irodalom tanárának hívták meg. Könyvét előszóval látta el, melyben a romanticismust dicsőíti a classicismus rovására s az előbbinek alapjellegét a korlátlan szabadságban látja. Könyve nagy hatást tett. Előszavában kifejtett elmélete hosszas polemiákat idézett elő, de költeményeit osztatlan elragadtatással fogadták.

Szabad versformáiban, melyekbe különben Mickiewicz épen oly művészetet lehelt, mint a classikusok az ő megállapított versalakjaikba; a balladák és románczok közvetlen hangjában a népies nemzeti hang szólalt meg, elnémítva minden más hangot. E kötet megjelenése egy csapással lehetetlenné tett minden oly irányt, mely tárgyat nem a nemzeti talajból meríti s írójában felismerték a lengyel nemzeti irány leghivatottabb költőjét. A balladákat, melyeknek tárgya néha meseszerű, de mindig a lengyel történelemből vagy népmondákból, hagyományokból van véve, plasztikus előadás, közvetlen hang és kiváló hangulatfestés jellemzi.

Két évig marad Mickiewicz Kownóban; menekülve az ünnepeltetés elől, zárkozott életet él s szabad idejét írószobája és magányos sétái közt osztja meg. Megszerette a Nyemen folyó szép völgyét, melyről a Wilnába visszatérő költő tiszteletére rendezett bucsulakomán egy ifju hölgy Mickiewiczre mondott felköszöntőjében megemlekezik. A költő meghatva mond köszönetet; gondolatban gyakran vissza fog térni e kedves tájra, a hol álmodozva s az előtte álló küzdelmekről elmélkedve töltött el két évet. S a valóságban többé nem is láthatta e kedvencz helyét.

Wilnában felújítja régibb ismeretségeit; belép ismét a *philaretek* társaságába, melyet szabad iránya miatt az orosz kormány már régebben gyanus szemmel kísért s rövid idővel a költő

visszatérése után fel is oszlatott. A sejtett összeküvés a szigorú vizsgálat daczára sem volt kideríthető, de a legkiválóbb tagokat, köztök Zant és Mickiewiczet is börtönbe vetették, s az előbbit aztán Orenburgba, az utóbbit Pétervárra száműzték. Zan 1837-ben nyert kegyelmet s államszolgalatba lépve 1855-ben, ugyanabban az évben halt meg, a mikor Mickiewicz.

Mickiewicz 1824-ben érkezett Pétervárra s több nem lathatta hazája földjét.

A következő évben az odesszai Richelieu-gymnásium tanárává nevezik ki, a hol csaknem egy évet tölt s eleinte fásult lélekkel s elkeseredett könnyelműséggel merül a léha tétlen élet aprólékosságaiba. Majd emlékeinek élve megírja a *Szonetteket*. Még ugyanabban az évben Moszkvában kap a hadügyi igazgatásnál állást, s engedélyt nyer arra, hogy odautazva a krimi félszigeten tölthessen néhány hetet. Ez utazás fordulópontot képez életében. *Krimi szonettjeivel* európai hírnévre tesz szert s rohammal szerzi meg a halhatatlanságot.

Összes szonettjeit, melyekről még szólunk alább, 1826-ban Moszkvában adja ki s az orosz társaság lelkesedéssel fogadja és ünnepli őt. Az orosz előkelő világ megnyitja előtte szalonjait, melyekben a költő előadásokat tart a lengyel irodalomról. Kedélye némileg nyugodtabbá válik. Megírja a *Wallenrodot*, melynek tárgya Litvánia régibb történelméből van véve,

Moszkvából Sz.-Pétervárra megy, a hol szintén lelkesedve fogadják. Itt ismerkedik meg Szymanowska (Simanovszka) Mária zongoraművésznővel, kinek házánál, főleg ennek tizennégy éves leányával Celinával sok kellemes órát tölt el. Szymanowska Celina lett öt évvel később Mickiewicz felesége.

Pártfogóinak sikerül számára külföldi utlevelet kieszközölni s 1829-ben Kronstadtból Lübeckben, Berlinen, Drezdán át Weimarba megy, hol Goethével köt ismeretséget. Goethe szíves barátsággal fogadja, arczképét lefesteti s elteszi emlékül. Sajnálkozását fejezi ki, hogy költészetét csak fordításban élvezheti s hogy nem társaloghat vele lengyelül; sajnálja, hogy e nyelvet nem tanulhatta meg; «*mais, mondja, l'homme a tant à faire dans cette vie !*»

Frankfurtban s a Rajnavidéken át Svájcba és Olaszországba megy s Rómában hosszabb ideig marad az ott időző lengyel és orosz művelt körökben. Nem tud hozzá fogni az íráshoz. Genfi kirándulása alatt megismerkedik a mintegy 15 évvel fiatalabb Krasińskival (Kraszinyiszki), a nagytehetségű romantikus költővel, a ki Slovackival együtt Mickiewicz után a lengyel nemzeti költészet legkiválóbb művelője.

1831-ben Párisba utazik, hol azonban csak rövid ideig marad; barátjával Góreckivel Drezdán át Posenbe siet, hogy a varsói felkelésben részt vegyen. A śmielowi kastélyban két napot kell

töltenie, hogy a környéken portyázó porosz csapatok figyelmét elkerülje. A ház urnője harmadnap maga vezeti őt kerülő utakon a határszélen levő Komorzéba, a hol Mickiewicz két napig egy ház padlásán rejtőzködött, lesve az alkalmas időt, a mikor a határon átmehet. De a porosz hadsereg a határszéleket már annyira elállva tartotta, hogy Mickiewicznek le kellett mondani szándékáról. Visszatér Śmielowbe, s ott maradt 1832. februárig. Elutazása előtt a śmielowi kastély parkjában egy kisebb tölgyfát látott meg, melyet a vihar ledöntött volt. «Ime Lengyelország sorsa, szólt; de nem szabad csüggedni.» A tölgyfát visszatette helyére s gyökereit sajátkezüleg ásta a földbe. A fa hatalmas ágakat hajtott, még most is él és *Mickiewicz tölgyfájának* nevezik; egész kis irodalom keletkezett már róla, versben és prózában; dalok, költői elbeszélések éneklik meg.

Miután még Drezdában töltött hosszabb időt, Párisba megy, hol 1839-ig maradt. Itt írta utolsó költői művét, a *Pan Tadeuszt*.

Mickiewicz nagyobb költői alkotásai közül említettük már *Wallenrod*ot, melyben ez elnyomás iránt érzett gyűlölete korlátlanul tombol. *Wallenrod*, a kit litván hazájából gyermekkorában elraboltak, s a ki idegen földön nevekedve a német lovagrend fejévé lesz, titkon mindent elkövet a rend tönkre tételére, hogy így megboszulja litván hazája leigázását. Ez eposz iránya,

hogy t. i. az elnyomott nemzet bármily eszközökkel megboszulhatja a hazáján jogtalanul esett sérelmet, némi visszatetszést keltett; de nem szabad elfeledni, hogy e művét Mickiewicz oroszországi száműzetése alatt írta, s hogy a német lovagrend alatt tulajdonképen Oroszországot érti. Meg előkelő pártfogói mellett is csodálatos, hogy, bár sok helyen használt burkolt kifejezéseket, e műve megjelenését az orosz censura megengedte.

A *Dziady*, melyet még hazájában kezdett írni, s egy részét Párisban adta ki, s mely terjedelmére nézve Mickiewicz legnagyobb műveinek egyike, inkább csak töredéknek tekinthető. Négy részből áll; de az egyes részek közt nincs meg a teljes egység s Mickiewicz kortársai azt hiszik, hogy maga a költő sem volt egészen tisztában tárgyával. Lyrai részein leginkább látszik meg Byron hatása. Egyik részében saját tapasztalatai s szenvedései alapján keserű gyűlölettel írja le honfitársai üldöztetésének borzalmas részleteit, melyek még a *Wallenrod* kifakadásain is tulesznek. Mickiewicz élő alakokat is szerepeltet s megtörtént eseményeket sző be, a miért sok ellenséget szerzett magának. Így Slowacki a nagynevű romantikus költő, kinek mostohaapja is szerepel a *Dziady*ban, gyűlölte Mickiewiczet, a míg személyesen meg nem ismerte s a míg ez őt nyílt baráti jó indulatával meg nem nyerte. A negyedik rész, mely a munka legvonzóbb része, az eszményi szerelem apothesis. A szerel-

met. alig festette valaki szebben; s jobban soha sem dicsőítette senki. A költemény tárgya különben nagyjából az, hogy Gusztáv, az eposz hőse, a ki elébb Mária iránt érzett épen nem eszményi szerelmet, sok viszontagság után megtér s az eszményi szerelmet dicsőíti.

A *Grazyna*, a költő egyik legszebb alkotása, a női önfeláldozás dicsőítése; tartalma röviden ez: *Grazyna*, Litawor litván fejedelem neje, a Lida fejedelemséget kapta hozományul, melyre azonban szemet vet a nagyravágyó Witold nagyfejedelem is. Litawor, hogy Lida birtokát megtarthassa, a német lovagrendet hívja segélyül. *Grazyna* ezt megtudva, férjét lebeszélni igyekszik arról, hogy hazájok ellenségeivel szövetezzenek; ha ezek bevonulnak Litvániába, az ország önállósága oda van. De úgy ő, mint a hű Rymwid hasztalan könyörögnek Litawor előtt. A német lovagrend hadai már betörnek a litván földre. *Grazyna* ekkor, a mig férje alszik, ennek vértjét és sisakját magára öltve, a litván sereg élére áll s a visszavonulni nem akaró német hadsereget megtámadja. Heves ütközetben *Grazyna* halálos sebet kap s a csüggedő litván sereget nagy veszély fenyegeti, a mikor Litawor, időközben értesülve *Grazyna* önfeláldozásáról, katonái előtt ismeretlen lovagruhában, fekete lovon, fekete páncélban villámként csap le az ellenségre s kivívja a győzelmet. A litvánok még azt hiszik, hogy Litawor

esett el; csak másnap fedezi fel a valót Litawor, mikor Grazyna holttestét ünnepélyesen elégetik.

A *Pan Tadeusz* Mickiewicz legutolsó s legkiválóbb műve, hű és plasztikus képet ad a lengyel nemességről. E költeménye a világirodalom legkiválóbb eposzai közt foglal helyet, s benne a lengyel nemesség épen úgy meg van örökítve, mint akár a regi görög világ Homérban.

A költemény Litvánia megszólításával kezdődik; a költő visszavágyódik hazájába, melyet a távolban, úgy érzi, még szenvedélyesebben szeret. Majd a szent szűzet hívja segélyül, a ki már gyermekkorában is megsegítette, a mikor betegágya előtt édes anyja zokogva térdelt.

Horzeszko előkelő gögös litván gróf egyetlen leányát, Évát megszereti Jacek Soplica, kit mint szegény egyszerű köznemest, a gróf dölýfösen visszautasít s leányát, ki Jaceket viszontszereti, ellenkezése daczára az előkelő Witebsk grófhöz adja nőül. Soplica aztán vonzalom nélkül köt házasságot. Fia születik, kit a nagy szabadsághős Kościuszko nevére Tadeusznak neveznek el. Ez alatt kitör a háboru. Az oroszok megszállják Litvániát. A Horzeszko vára lesz a lengyel nemesség gyülekező helye, hova az orosz részre pártolt Soplica az ellenséges hadakkal betör s a mint megpillantja Horzeszko grófot, a boszu érzetétől elvakítva, egy orosz katona kezéből kiragadott fegyverrel lelövi őt s aztán eltűnik.

Ezek az előzmények, melyek a tizedik részben vannak elmondva.

A főcselekvény azzal indul meg, hogy Tadeusz nagybátyjának, a nemesi törvényszék egy tagjának házához Soplicowóra érkezik s a kertben találkozik Horeszko Éva leányával, Zsófiával, a ki elfut előle, s látszólag kerüli őt, hogy szerelmét eltitkolja. Ez idylli jelenet után a törvényszéket mutatja be a költő. A nemesi törvényszék azért ült össze, hogy a Horeszko és Soplica családok közt egy rozszant kastély miatt rég óta folyó perben ítéljen. A vendégek tiszteletére medve-vadászatot rendeznek a litván őserdőkben. Horeszko gróf veszélyes helyzetbe kerül; egy óriási medve ront rá, a midőn hirtelen megjelenik Robak, a sz.-bernátrendi barát, s a medvét egy lövéssel leterítve ismét eltűnik. A perben nem ítélnének. Az oroszok megszállják az országot s ők Soplicának ítélik oda a kastélyt, de Horeszko embereivel elfoglalja a kastélyt. Az orosz katonák erre őt és embereit elfogják és bilincsekbe verik. Ekkor ismét megjelenik Robak barát s az oroszokat csellel tönkre teszi. Leitatja őket s aztán összetűz velök, mire a környékből összegyűjtött litván harczosok a mámoros orosz katonákat leöldösik. Robak a harczban saját testével fedezte Horeszko grófot és Tadeuszt s haldokolva bevallja, hogy ő az eltűnt Jacek Soplica. A litvánoknak menekülni kell; de csakhamar visszatérnek a lengyel hadakkal, melyek Dąbrowski (Dombrowszki) vezérlete

alatt Napoleonnal Oroszország ellen indulnak. A két ellenséges családot a haza közös ügye kibékíti, Tadeusz nőül veszi Zsófiát s a költemény utolsó, tizenkettedik része a fényes nemzeti ünnepélyek leírását foglalja magában, melyeken Lengyelország helyreállításának reménye s a jövőbe vetett bizalom nyer kifejezést.

A *Pan Tadeusz*on, melynek hőse tulajdonképpen Soplica, plasztikus nyugalom vonul végig s Mickiewicz költői sajátságait, az egyszerű, tiszta nyelvezetet, az egyes részletek elragadó festését, a jellemek biztos megalkotását s a tárgy iránt érzett eszményi lelkesedést legjobban tükrözi vissza. Hangja legobjectivebb Mickiewicz összes elbeszélő művei között.

A *Tadeusz* ur 1834-ben jelent meg s ez időtől fogva Mickiewicz költészete elhallgat. Az élet aprólékos körülményei, gondjai foglalják őt le egészen. Állást kell keresnie, hogy megélhessen. 1839-ben a lausanne-i kollegium s egy év múlva a párisi Collège de France tanárává nevezik ki. Hallgatói a szláv irodalmakról tartott előadásait összegyűjtötték s a mű *Cours de la littérature slave* czímen 10 kötetben 1840—1844. Párisban jelent meg s csakkamar azután lengyel és német nyelvre is lefordították.

A negyvenes évek közepén, mint a lengyel írók nagy része, Mickiewicz is meghódolt az akkor uralkodó mysticismusnak, melyet egy rajongó lengyel Towiański (Tovjanyszki) *messianis-*

mus név alatt a legnagyobb tulzásba vitt, azt hirdetve, hogy a népszellemet az arra hivatott apostoloknak kötelessége a rejtett, mystikus erők segélyével ébren s tetterre készen tartani. Könnyen megérthető, hogy az elkeseredett lengyelek e tant is készek voltak sokat szenvedett hazájok érdekében felhasználni s Mickiewicz *Dziady*-ában már különben is mutatott némi mystikus hajlandóságot.

Minthogy e tanokat előadásaiba is belevegyítette s l. Napoleont mint a lengyeleket felszabadító s az összes szlávokat boldogító jövőendő apostol előfutárát magasztalta, tanári állását el kellett hagynia. 1848-ban teljesen szakított Towiański-val. 1849-ben a *Tribune des peuples* hirlapot szerkesztette; 1852-ben könyvtárnoki állást kapott a kormánytól.

1855-ben elvesztette feleségét, Szymanowska Celinát, kivel 1834 ben kelt egybe s kitől hat gyermeke maradt. Ez időtől fogva lelki ereje megtört s egészsége is hanyatlott. Ugyanabban az évben Törökországba utazott, a francia kormány megbízásából, hogy az ott élő szlávok helyzetét tanulmányozza. De ott csakhamar súlyosan megbetegedett. Halálos ágyán kérdezte barátjától, Sluzalkitól, hogy mit mondanak róla az orvosok. Sluzalki könyezve borult haldokló barátja ágya elé. «Mondd meg gyermekeimnek, hogy nagyon szeressék egymást!» Ezek voltak a költő utolsó szavai. Holt tetemét kívánsága szerint a mont-

morency-i temetőben, neje holtteste mellé helyezték nyugalomra.

Mickiewicz emberi jellemének uralkodó vonása a nyíltság, őszinteség, haláláig bizonyos naivságot őrzött meg kedélye. Nejét, gyermekeit, barátait szíve mélyéből szerette s kész volt értök minden áldozatra. Szerénységéből kifolyólag soha sem akarta nagyságát elismerni; a fiatal írókat buzdította, pártfogolta; sikereiknek őszintén örült. Krasínskiról azt mondta, hogy ez őt tul-szárnyalta, s a mikor találkoztak, e féltékenyen büszke lelket teljesen lefegyverezte nyílt barátságával, mint a hogy megnyerte a *Dziady* miatt rá neheztelő Slowackit is. Aztán legnagyobb szenvedései közepett is vallásos maradt s bár szabadelvű volt, a vallási szkepticizmus ellen sokszor kikelt. Általában a jót s az igazat sokszor kiméletlenül is kész volt védeni, azt tartva, hogy «a ki az igazságtalanságot szó nélkül tűri, az az igazságtalanság bűnében maga is részessé válik.» Végül bizonyos méltóság, bátorság, fájának büszkesége s komolysága jellemzi őt, mely emelkedett lelkületét állandóvá tette.

Költészete hű tükrét képezi e jellemvonásoknak. Szerették őt is, mint talán minden subjectiv hangon megszólalt epikust, Byronnal összehasonlítani. Tény az, hogy a nagy britt költő Mickiewiczre is élénk benyomással volt s itt-ott egyes vonásokban s egyes műveiben, mint pl. a *Dziady*-ban fellelhető annak hatása. De alapjában véve

e két költő nagyon különbözik egymástól. Byron egyéni, Mickiewicz nemzeti. Amaz a saját hangján, ez nemzetének hangján szólal meg. Byron szeszélyes és blazirt, Mickiewiczet úgy életében mint műveiben határozottság, állandóság, méltóság és vallásosság jellemzik. Byron magasra szárnyal s aztán nagyon leszáll; Mickiewicz bizonyos emelkedettséget mindig megtart. Közös sajátságuk az uralkodó erővel fellépő hangulat.

A nagy lengyel költőnek összes szonettjeit mutatjuk itt be, melyeket a legelső kivételével déloroszországi tartózkodásakor írt.

E szonettekben semmi sincs abból a mély elkeseredésből, a gyűlölet hatalmas nyilvánulásából, a mely a *Wallenrod*-ban s a *Dziady*-ban oly féktelen erővel tör ki a nagy száműzött lelkéből. A szonettekben bizonyos megtisztult fájdalom szól hozzánk, melyet a visszaemlékezés s a krimi tájak szépségein érzett elragadtatás csillapít.

A szerelmi szonettek, melyeknek néhány darabján Petrarca némi hatása látszik, nagyrészt Marylkához vannak írva, kit Laurának nevez el. Kierezzük belőlök, hogy már a szerelem eltűnésével, csak mintegy emlékképen vannak írva; de hangjok így is megkapó. A krimi szonettekben is a hangulat eleven festése s a költő sajátos hangja ragad meg.

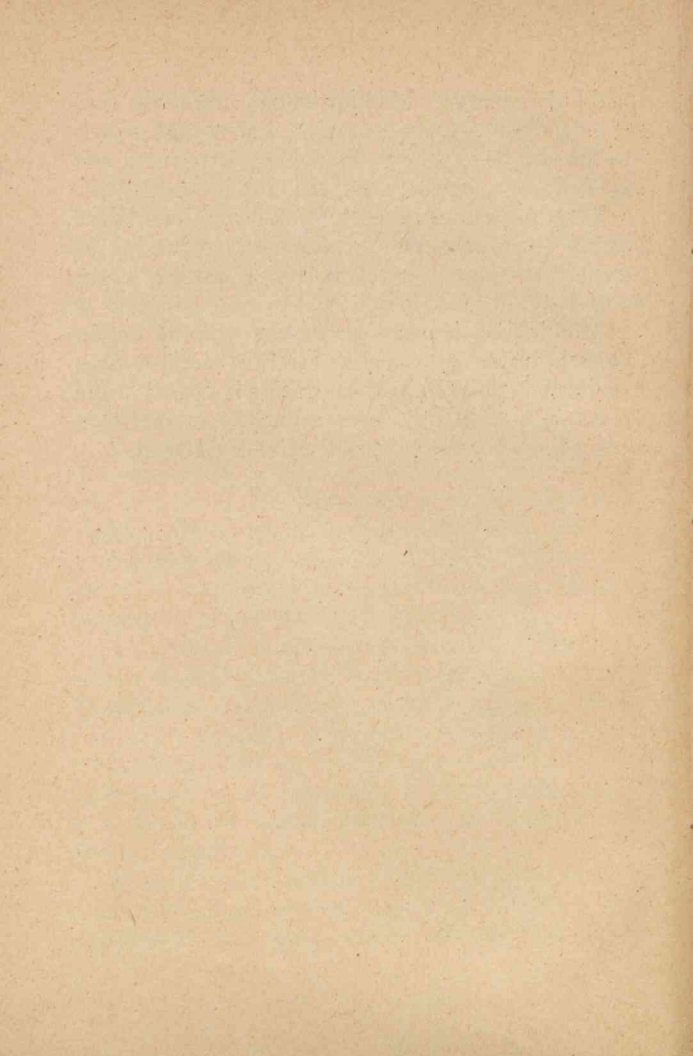
A szonettek részben jambusokban, részben trochaeusokban vannak írva s az előbbieket anapaestusokkal és jonikusokkal, az utóbbiak dacty-

lusokkal keverve. Mickiewicznek alkalma nyílt szonettjeiben a szépen csengő, kétszótagu rimekben gazdag lengyel nyelv szépségeit pazarul csillogtatni, s nagyobbára terczinákat is használt.

E szonetteket nemcsak Mickiewicz hazájában, hanem Európaszerte lelkesedéssel olvasták, s mindenütt rokonszenvet keltettek azok a száműzött lengyel költő iránt.

Mickiewiczet mint az összes szlávok legnagyobb költőjét ünnepelték. Minden esetre a világ-irodalom legkiválóbb romantikusai között foglal helyet. S ne feledjük, hogy a nagy Goethe Mickiewiczet kora legnagyobb költőjének nevezte.

SZONETTEK.

Quand'era in parte altr'uom da
quel, ch'io sono.

PETRARCA.

1822—1825.

I.

Emlékezés.

— *Előszó.* —

Laurám! a rég mult kedves szép napokra
Úgy néha kissé gondol-e szived,
Midőn e gyarló földi életet
Feledték lelkeink, egymásba forrva?

A zöld lugas, a jázmin árnya, bokra
Adott nyugalmas kis rejtekhelyet;
S a mit éreztünk, ajkaink helyett
A kis patak beszélte el susogva.

A hold a foszló, halvány fellegen,
Csodás, ezüstös fenynyel megjelen,
Hogy szépséged tán még jobban ragyogjon.

Remegve és sóhajtvá, ajk az ajkon,
Szívünk lobogó érzéstől hevült,
És könnyem könnyeiddel elvegyült...

II.

Laurának.

A mint megláttalak, szívem lángolni érzem,
 Nyílt tiszta szép szemed már nem volt idegen;
 Arczod szendén kigyult, mint kora reggelen
 Az első napsugár a szízi rózsza kelyhén.

S midőn hallám dalod, szívemnek büszke mélyén
 Visszhangozott szavad, könnytől égett szemem;
 A mennyből angyalok áldást zengtek nekem,
 Miként ha idelenn a legfőbb üdvöt élném.

Én drágám, szivedet, engedd, hadd ismerem meg:
 Megostromolt-e már a földi szerelem?
 Enyém lehetsz-e, mondd, e földi életen?

Igaz bálványa más már nem lehet szívemnek;
 S légy másé bár e földön, az égben mindörökre
 Enyém léssz: sziveinket Isten kötötte össze!

III.

Csak önmagamnak mondom el keservem,
Ha mással szólok, szívem úgy remeg;
Szemem hő lázban ég, arczom beteg:
Barátim szánakozva néznek engem.

És mégis nyugtot hasztalan kerestem,
Nyugalmam még az álom sem lehet,
Nem látok mást, csak lázas képeket,
Elém egy-egy kisértet árnya lebben.

Majd büszkeségem forró lángra gyúl:
Mutatni vágyom daczos haragot,
Hogy annyit esküdött és elhagyott!

De hogyha látlak, nézlek szótlanul!...
Nyugodt, kimért és jéghideg vagyok,
Hogy újra égjek olthatatlanul.

IV.

A tettetést, a cziczomát nem érted,
És egyszerű, őszinte a szavad;
De nem hiányzik udvarló hadad,
Mely a halálba is kész menni érted.

A minap este mindenről beszéltek,
Hallék dicsérő hangos szavakat
A többi nőkről. S ím belépsz magad.
Mindenki hallgat, némán nézve téged.

Mikéntha tombol a gyors táncz viharja,
Az arczokon a jókedv lángra gyúl,
S egyszerre csend lesz... Néznek szótlanúl.

Mért hallgatott el mindeniknek ajka?
«Köztünk, a költő mond, angyal lebeg!»
Sejtjük csak őt, ismernünk nem lehet.

V.

Találkozás a ligetben.

«Édes, te vagy, s ily későn?» — «Elbolyongtam,
A hold csalóka fénye vezetett.»

«S gondoltál én reám?» — «Szivem nem feled,
Tied vagyok örömben s bánatomban.»

— «Ajkad sovár ajkam' ne hagyja szomjan!
Miért remegsz? Nyujtsd szép kicsiny kezed.»

— «Úgy zúg a szél, úgy félek, lásd veled
Tán vétek lennem ily sötét vadonban!»

— «Nézz hát szemembe éltem s nézz szivembe:
Tisztán és hiven olvashatsz te benne;
Látod, mily szúzi, ártatlan szerelmünk.

Vad lánggal nem loboghat szenvedélyünk.
Szép földi angyalom, úgy képzelem,
Hogy együtt vagyunk már a mennybe' fenn.»

VI.

A nagy tömeg nem ért. Megszólnak egyre,
Gúnyos mosolylyal kérdezik sokan :
Szeretve egymást, ifjan, boldogan,
Mért sirunk olykor, félve és remegve ?

Én küzdök, önmagammal harczra kelve,
Te üzöd a reményt, mely elrohan,
Szivedben feltő sejtelem fogan . . .
Oh ér!hetetlen hű szivünk szerelme !

Mi az : gyönyör, vagy fájdalom ? Ha látlak,
Ha kis kezed forrón szoríthatom :
Oh mondd, lehet ez érzés fájdalom ?

S aztán, ha újra ránk borulnak árnyak
És sirva felek, hogy elvesztelek :
Gyönyör az, mitől szivünk megremeg ?

VII.

Reggel és este.

A nap piroslik, elszállott az éjjel,
Tűn az ezüst fény, melyet holdja szőtt;
Remeg a rózsza a napfény előtt,
S az ibolya néz harmatos szemével.

Arany haját fésülve szép kezével
Látom Laurát, a bájos ébredőt;
Terdelve szótlanul köszöntöm őt.
«Ily komoran mért nézek — kérdi — széjjel?»

S leszáll az este. Megcsendül dalom.
A holdat is már tisztán láthatom.
Ibolya-illat terjeng szét a légen.

Én, ablakában Laurám' egyre nézem,
Arczán aranyfény — a hajnal — lebeg.
S csak egyre-egyre némán térdelek...

VIII.

A Nyemenhez.

Hol vannak habjaid, hazám folyója,
 Melyekbe egykor hévvel, szilajan
 Az erdő mélyén bevetém magam',
 Midőn virágot szedtem elbolyongva?

S hol az idő, midőn nyomába járva,
 Laurám nevét susogta ajakam,
 Az ő képét mutatta a folyam,
 Míg megzavarta hulló könnyem árja?

Kedves folyóm, hol vannak habjaid?
 Hová repült el szép gyermekkorom?
 Hová ragadtad boldog napjait?

Elveszve mind, a mim volt egykoron...
 Elveszték hű társat, reményt, szerelmet.
 S ha minden eltűnt, könnyem mért maradt meg?

IX.

A vadász.

Napfény ragyog a száraz pusztaságon,
 A parton egy vadász áll csendesen,
 Végig tekint a kéklő tengeren :
 « Könnyebb a válás, mindkettőt ha látom. »

És im a messze fénylő láthatáron
 Szép ifjú lányka vágdat sebesen,
 Át sűrű erdőn, kopár réteken ;
 S körültekint az égő, puszta tájon.

Néz a vadász gyilkos tekintetével
 Az útra, melyen közelg egy lovag :
 Arczán szerelmi vágy és hódolat.

A porfelhő már oszlik egyre széjjel.
 A vadász célloz ismét fegyverével.
 A por közelg, s a lovag elmarad.

1825.

X.

Lemondás.

A szerelemnek sorvasztó a kínja,
Kinosabb még, ha üres a szived ;
Legrosszabb annak, ki már nem szeret,
De régi vágya még szeretni hívja.

Mert újra-újra mind szívébe írja
A szép időket az emlékezet.
Az angyal-arcz előttte ott lebeg,
S szívét e földön más soha se bírja.

Vad fájdalom szaggatja, tépi egyre,
Kerüli, bármily szent legyen, a nőt ;
Remény, életkedv mind elhagyja őt.

És szive, melyből a virág kiveszve,
Mint régi pogány oltár, oly halott,
A melyet Isten s ember elhagyott.

XI.

. . . nek.

Sohajtva rám tekintesz, én szerelmem,
 Elkárhozol, oh tudom, jaj neked!
 A kigyószem mérgét nem ismered?
 Oh hagyj magamra, oh kerülj el engem!

Még tiszta vágy él romlatlan szivemben,
 Im halld tehát: megrészegít szemed;
 De nem járhatnék egy úton veled,
 Mindketten elvesznénk e küzdelemben!

Gyönyörre vágyom, s nagylelkűn lemondok:
 Te gyermek vagy s én már az nem vagyok,
 Reád az élet mosolya ragyog.

Az én világom: emlék, sárga lombok . . .
 Te, friss borostyán, zöldelj ifjú fán;
 Sirkő vagyok én, ne fuss fel reám.

XII.*)

Költészet, vedd az ecsetet kezedbe,
 És vedd elő legzengőbb hangodat,
 Szavakba gyűljön érzés, gondolat!
 Egy dalt, egy dalt szép kedvesem nevére!

Hiába zeng kicsiny dalom feléje!
 Hiába suttog így a kis patak
 A föld alatt szerelmes dalokat,
 A csalogány nem hallgat énekére!

Hiába mind! Szegényes énekembe'
 Se hang, se szín, mely méltón ünnepelje,
 Kincsét szívem magába fojtja vissza.

Érzés helyett csak szó jön ajkaimra.
 Dalom, silány vagy! . . . De mindegy! Hiszen
 E dalt ő nem dalolja sohasem.

*) Moszyński Péter albumából.

XIII.

Nem érzék még ily gondtalan szerelmet;
 Reád tekintek — s nem szenved szivem,
 Bilincsemet vidáman viselem,
 Boldog, ki gyöttelelem nélkül szerethet!

Eddig szivem csak önző lánggal égett,
 Egy-egy szép arcz elbájoló szemem;
 De vele járt csalódás, gyöttelelem:
 A szép virágban megláttam a férget.

Kiről hívém, hogy legfőbb üdvöt adhat,
 — Már gondolatban szép menyasszonyom — ...
 Hányszor folyt érte könny az arczomon!

Csupán te hoztál üdvöt és nyugalmat!
 Áldom az Istent, ő adott nekem,
 S áldlak, ki visszaadtad Istenem'!

XIV.

Beteljesült szivünknek boldog álma,
S én mégis egyre félek, reszketek.
Megnyilt nekünk a gyönyör menyországa,
De hajh! sok könnyet ejt még szép szemed.

Pedig szivemnek forró lángolása
Nem róható fel bűnül teneked.
A sors szivedet porig mért alázza?
Te nem vagy oka, hogy szived szeret.

Hisz harczra keltünk szivünk ellen, éltem!
Kerültük egymást, küzdve szüntelen;
De hatalmasabb volt a szerelem!

Büntessen Isten engem bár keményen,
Hogy vakmerőn így megszerettelek;
Csak a te szivedet kimélje meg!

XV.

Jó reggelt!

Jó reggelt! Im még egyre járja lelke
Tündérország virágos ligetét.
Liljom arczát és nefelejts szemét
Az álomisten tartja még lekötve.

Jó reggelt! Immár pajkosan enyelgve
Egy-egy sugár, csodás fényt hintve szét,
Megélénkíti szép tekintetét.
Ébredj fel, édes, újabb szerelemre!

Köszöntelek örvendő, játszi hangon;
Nyugalmasan aludtál, csendesen,
S vidáman ébredél fel, kedvesem?

Jó reggelt! Nyújtsd hát csókra kis kezed!
Távozzam el? Jőjj hát ki kis galambom,
Hogy itt mondhassak jó reggelt neked.

XVI.

Jó éjszakát!

Jó éjtszakát! Ringó bűvös körébe
Fogadja be az álom lelkedet.
Jó éjtszakát! Leküzdnöm nem lehet:
Bucsukönny reszket, lásd, szememben égve.

Jó éjtszakát! Fénylő szemedbe nézve
Utolszor még, Isten veled!
Majd altató dalt zengek itt neked,
Míg lelked álmaid honába érne.

Hadd lássam egyszer még csak szép szemed.
Jó éjtszakát! Engedd, hogy elkísérjelek!
Nyujtsd arczodat... égek már csókokodér'...

Jó éjtszakát! Szaladsz? Ajtód bezárod?
Jó éjtszakát, édes! Menj hát... de látod:
A sok «jó éjt»-tel az éj véget ér.

XVII.

Jó estét!

Jó estét! Legszebb, hogyha így köszöntlek!
 «Jó éjtszakát!» ez elválás nekem;
 S a «jó napot» akár mint szeretem,
 «Jó estét» téged legjobban szeretlek!

Midőn az este árnyai közelgnek,
 Bármily szerény s félénk vagy, édesem,
 Merészebbnek tűnsz fel most énnekem,
 S még bódítóbb sugára szép szemednek.

«Jó reggelt!» ezt a boldogok susogják,
 Kik együtt vannak az egész napon.
 «Jó éjtszakát!» ez is kedves nagyon...

Midőn a mécset csendesen eloltják...
 De a szerelmes gyöngéd hű sziveknek
 Legkedvesebb, ha «jó estét» köszönnek.

XVIII.

D. D.-nek.

Látogatás.

Alig jövék be, szóhoz sem jutottam,
S már megzavarnak, egy a más után,
Hölgyem alighogy üdvözölt csupán
S már kénytelen velök beszélni hosszan.

Mély sánczokat szerettem volna nyomban
Keresztülvonni ott a kis szobán.
E fecsegés helyett borulna rám
Homály, feledés lenn az alvilágban!

Miként a rab sötét, mély börtönében,
Számlálgom a kínos perczeket,
S a vendég csak tovább hadar, nevet.

De végre im feláll. Szorongva nézem,
Mosolyg felém a rég várt pillanat.
De nem ... Leül a vendég s ott marad.

XIX.

A látogatóknak.

Szivesen látott vendég vágyasz maradni?
 Mondd sorra el az ujdonságokat!
 Beszélj a bálról, vagy — hisz tárgy van annyi! —
 A hellenek hőstettéről sokat.

Ha többeket látsz egy csoportban állni,
 Közéjük menj, ereszd meg hangodat;
 S a távolból titokban megbírálni
 Tanulj meg, azt tanácslom, másokat.

Bármit beszél a bájos házi asszony,
 Mosolygj csupán és ajkad zárt maradjon.
 S a szép kisasszonyt se untasd soká.

Ha hozzád nyájas szó nem hangzik ajkán,
 Tekintetét ha másutt hordozá:
 Siess csak el s térj vissza — soha napján!

XX.

Bucu.

D. D.-nek.

Gyüölölsz? Le kell hát rólad mondanom?
 Sohsem szeretted? Szíved másnak adtad?
 Tán fényre vágysz? Vagy bánt a rágalom?
 Ily vádra nem nyílt eddig csalfa ajkad.

Eldobtam érted — látod arczomon —
 Szerelmet, ábrándot, jövőt, nyugalmat!
 Oh mondd, miért e vád most ajkadon?
 Neked áldoztam mind, mit éltem adhat.

Most végre szíved im' megismerém:
 Dalomnak árán jönnél csak felém.
 Ha énekemben élni fogsz örökre.

De szízi múzsám tiszta éneket
 Hódolva nem zeng sohasem neked...
 Neved e dalban legyen eltemetve!

XXI.

Danaidák.

Hová tűnt, szépeim, a kor, midőn még
Egy rózsaszál, vagy egy kicsinyke ág,
Melyet az ifjú kedvesének ad,
A szívet szerelemre hevítették?

A szerelem ma már nem ritka vendég;
De csak szabott árért adná magát:
Hű sziv helyett ma házasságra vágy
S dalom helyett az aranyat keresték.

S én vágyaitok üres hordájába
Elpazaroltam dalt és aranyat.
S most gúnyolódom jéghidegre válva.

Ha még leköthetnétek vágyamat,
Aranyat és dalt szórhatnék oda;
De szívemet nem adnám már soha!

XXII.

Védekezés.

Meghitt körben szerelmet énekeltem,
Dicsérték és gáncsolták dalomat:
Dicsőitem, mondják, magam sokat,
És sirok olykor önelégedetten.

Csakis szerettem eddig életemben,
Pedig a sok év gyorsan elhalad!
Mért nem bontom ki jobban szárnyamat?
Ily kis szerep nem illethet meg engem!

Nagylelkű gáncsolók! Egykor daloltam
Hős tetteinkről s multunkról sokat;
Mért nem hallgattátok meg dalomat?

Magamra hagytatok. S én messze dobtam
Lantom', hol többé nem találni meg,
Minek daloljak, hogyha nincs kinek?

A KRIMI SZONETTEK.

Wer den Dichter will verstehen,
Muss in Dichter's Lande gehen.
GOETHE.

1825.

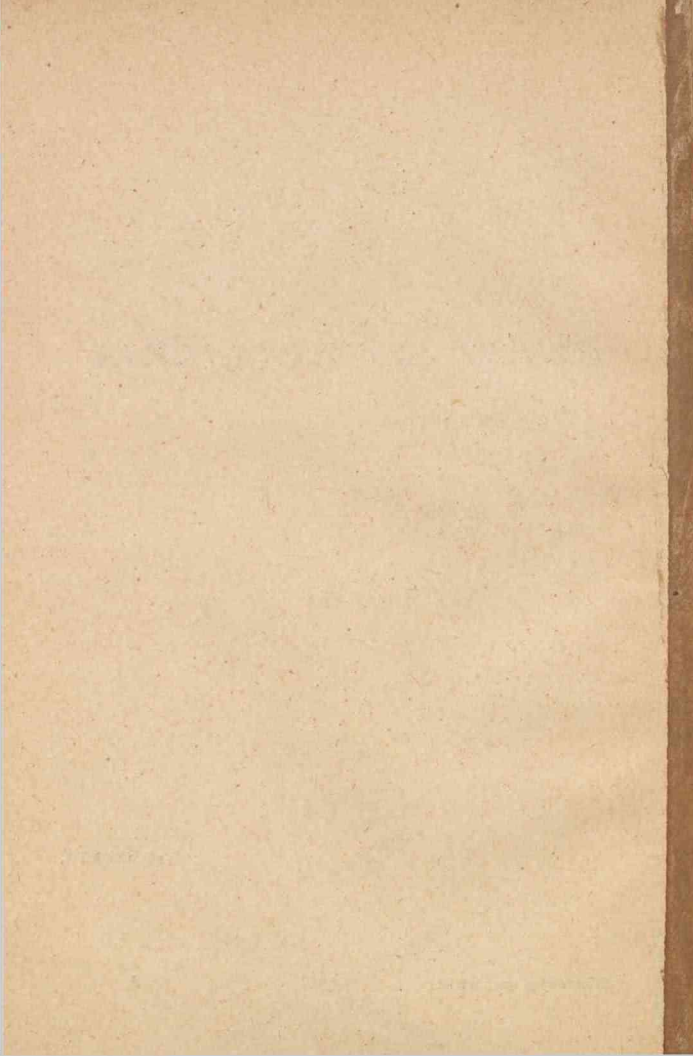
KRIMI UTI TÁRSAINAK

ajánlja

a szerző.

Mickiewicz szonettjei.

I.

Az akermani síkságon.¹⁾

Virágsziget közt jutva ki a rétre,
Kocsim, zöld tenger öleli körül,
A buja fűben majd hogy elmerül,
Hinárban úszva haladunk előre.

Se hang, se fény. Az út itt véget ére.
Az est homálya lassan elterül;
A táj pihenni tér s elcsendesül,
A Dnyeszter csillog csak a messzeségbe'.

S magasból, merre sólyomszem se' láthat,
Darvak halk hangja tölti be a tájat;
Apró bogár neszére figyelek.

Sűrű bozótban gyors kigyó sziszeg.
Távol honomnak vágyom egy szavára!
Hangját lesem... Tovább csak! Mindhiába!...

II.

Nyugodt tenger.

A tarkankuti magaslat táján.

A szél alig rezdíti a vitorlát,
A hullám keble csendesen piheg,
Mint szép menyasszony gyönyörtől remeg,
Ha ébred és folytatja szúzi álmát.

Hajónk bevonta fáradt lobogóját,
A sok utas tréfát úz és fecseg ;
És egy csoportban a matróz-sereg
Pihen, élvezve rövid kis nyugalmát.

A hydra alszik, tenger, mély vizedbe',
A mig a bösz vihar tombol felette,
S zsákmányra indul, ha nyugszik vized.

Te is, te édes bús emlékezet,
Nyugodtál, mig lelkem' vihar gyötörte,
S most újra kinzod nyugó szívemet!

III.

Kedvező szél.

Mozdul a tenger, új életre kelve,
 A kormányos kiált: Munkára fel!
 A matróz árboczára fut s figyel,
 Ott fenn, mint pók a hálójába', lesve.

Szél, szél! A gyors hajó, habtól övezve,
 A tengerárban most vigan szökell,
 Ujjongva törtet min! magasbra fel,
 A szélt s a régvárt felhőt üdvözölve.

Mint forgó árbocz, gyors a szívverésem,
 A rohanó hajót — úgy képzelem —
 Lázammal én is csak siettetem.

Mint a vitorla, duzzad egyre lelke! —
 Most érzem én, hogy mily jó a madárnak:
 A végtelenbe vonják büszke szárnyak!

IV.

Vihar.

Kormány, vitorla, árbocz összetörve!
 Dühöng a szélvész, sikong a sirály;
 Letűnt a nap, terjeng az esthomály,
 Vad borzadás kél a remény helyébe.

Egy-egy kiáltás hangzik még az éjbe'.
 Mint gőgös hódító, rohanva száll
 A tört hajóra a rémes halál.
 Egyenként hullnak a hajó-fedélre.

Ez már halott, az még küzd öntudatlan,
 Ez bucsuzik a végső pillanatban.
 Amaz imát rebegve térdre hull.

S ott egy utas ül mozdulatlanul
 S gondolja: «Szép: imával halni meg,
 És búcsút mondani, — ha van kinek...»

V.

Kilátás a hegyekre a kozlovi síkságról.

A zarándok.

Ily jégtengert Alláh miért teremte?
 Felhőkkel mért van trónja eltakarva?
 Ez óriást a sátán rakta össze,
 A csillagok útját hogy megzavarja?

Úgy fénylik, mintha a szent város égne!
 Avagy hogy e fény — Alláh úgy akarta —
 Világot hintsen a homályos éjbe,
 Ha embereknek erre visz az útja?

Mirza.

Én voltam ott az örök tél hónapban.
 Hóvá fagyott forró lehelletem,
 És jéggé dermedt a nagy végtelen.

Hová a sas 's a felhők sohse jutnak,
 A menydörgések bölcsőjét bejártam!
 S felettem csak a csillagok ragyogtak...
 Az a Csätürdág!²⁾

Zarándok.

Ah!

VI.

Bagcsiszeráj.³⁾

Egykor a khánok büszke palotája,
Most elhagyott, ijesztő rom csupán,
Törött erkélyek omladó falán,
A tücskök és a kigyók bús tanyája!

A zöld borostyán kuszált, lomha ága
Kevélyen fut fel minden oldalán;
Köröskörül csak szomorú magány,
A messze multnak lassú pusztulása.

A büszke hárem most hangot nem ad;
De a szökökút búsan ott csobog még;
Im hallgassuk meg könnyező dalát:

«Mulónak mondják a futó habot.
De hol van a fény, szerelem, dicsőség?
Lám mindez eltűnt s én még itt vagyok!»

VII.

Bagcsiszeráj éjjel.

A mecsetből⁴⁾ im hazatérnek épen
Csoportban a hívők; halkán remeg
A müedzinek hangja; közeleg
A sápadó hold ezüst köntösében.

A csillagok kigyúlnak a nagy égen;
Itt-ott magányos fehér fellegek
A menny tükrén lassan keringenek,
Mint úszó hattyúk csendes tó vizében.

Mecset körül merengő czipruságak,
S amott hegyóriások, büszke árnyak,
Az éjtszakába ijesztőn merednek.

S tovább, határán a nagy végtelennek,
A járt utat kerülve, vak sötétbe',
Vágtat a beduin, a puszta réme.

VIII.

Potocka⁵⁾ sirján.

A rózsanyilás, virulás honában
Virágozál el, szép nő, hirtelen ;
Megölt a boldogság, a szerelem,
Midőn csak bús emlék maradt nyomában.

Lengyel hazám felé mily ragyogás van
A csillagos égbolton odafenn!
E fény ott támadt vágyó szemeden,
Szép nő, ki itt nyugszol a néma sirban.

Könnyemmel áztatom hantod rögét
S figyelve nézek innen szerteszét.
Sokszor pihent már vándor sirodon.

Honomnak hangja szól-e hant felett;
Talán vigasztal? Némán hallgatom, —
A nyugvó szép nőről zeng éneket.

IX.

A hárem sirjai.

Mirza, a zarándoknak.

A szerelem kertjében nyílt virágok,
— Allah akarta — most itt nyugszanak.
Gyönyörre termett mennyi szép alak,
Kiket hitetlen szem sohasem látott.

Turbános sirkövek, az örök álmot
Jelezve, fedik a sirhantokat.
Elszórva itt-ott vadvirág fakad,
S a többi siron gyaur neveket látok.

Keletnek gyöngyei! Szentélyetekbe
Pogány hitetlen nem lépett soha,
S megvéde arczotoknak fátyola.

S ím megjelen most, általam vezetve,
— Alláh bocsássa meg! — egy idegen.
De hisz könnyezni látta őt szemem . . .

X.

Bajdari.⁶⁾

Tombolj vihar ! Lovam, repülj velem !
A völgy, a hegy, az erdő elmaradjon,
Árnyék, falomb most nyughelyet ne adjon,
Fussunk, a míg elvesz lélekzetem !

Fussunk, a míg az élet elpihen,
Éjfél, sötét homály borítsa arczom,
A völgy, a hegy, előttem elrohanjon,
S zavart álomnak látszassék nekem.

Pihen a föld már s én csak vágtatok,
Csókolják arczom susogó habok,
Magam az árnak átadom egészen.

Mint tört hajó, veszszenk örvénybe mélyen,
Érzés ne éljen más szivembe', semmi,
Csupán csak egy : feledni, elfeledni . . .

XI.

Alusta reggel.⁷⁾

A tájék zengi a reg himnusát,
A homályból a színek már kíválnak,
Mint olvasóján a nagy kalifának
Elötün egyenként rubint, granát.

A nap a rétre önti harmatát,
Pazar színű kelyhén csodás virágnak
Remegnek a tündöklő lepkeszárnyak
És kergetik a méhek gyors hadát.

A tenger tombol és vadul forogva
A csupasz sziklafalra ront heve,
Tajtékja fénylik, mint tigris szeme.

Majd ott tovább, szelíden, megnyugodva,
Az induló hajót ringatja szépen
S az uszó hattyú tükrözik vizében.

XII.

Alusta éjjel.

Az est legyőzte a fátadt napot,
Mely a Csatürdág ormán haldokolva
A zöld erdőt biborpalástba vonja,
Hová utolsó lángja elhatott.

Szótlan, figyelve áll a vándor ott.
Előtte kis patak fut álmodozva;
A lágyan ringó szellő messze hordja
A mámorító virágillatot.

Szunyadni kezdék. S im az éj sötétjét
Átfutja meteórok villanása.
Szép vagy, gyönyör vagy, kelet éjtszakája!

Álmot lehelsz az elfátadt szemekre,
Miként az odaliszk; s felkeltesz ismét
Tüzes tekintetteddel új gyönyörre.

XIII.

Csatürdág.²⁾*Mirza.*

Oh Csatürdág, te Krimia remekje!
 A muzulmánt, ha vágya kergeté,
 Remegve térdel lábaid elé.
 Ott állsz, e földről ég felé meredve!

Az égi szent kaput őrizve egyre,
 Mint egykor Gábor angyal őrizé,
 Felhő-turbánt vonsz ősz fejed fölé,
 Fátylán ragyog a csillaghad remegve.

A tél hava, vagy nyár melegje érjen,
 Akár a gyaurok vagy sáskák hadát
 Látod: szilárdan állsz, szent Csatürdág.

Tolmácsa vagy a földnek fenn az égen;
 S kezdettől fogva egyre hallgatád
 Az örök Isten égi szózatát!

XIV.

A zarándok.

A merre látok, szép, csodás vidékek,
Virágos tájak fényes ég alatt.
S a szívem itt mégis hideg marad,
Es oda messze, viasszasáll felétek.

Lengyel hazám, mily édes látni téged,
A vad erdőt, hol friss forrás fakad,
Hallgatni ott a litván dalokat! . . .
Üresek itt a tájak, bármi szépek!

Honvágyam, oh mért téped szívemet?
Mért vágylak látni, oh én szép szerelmem,
Kit már a gyermekkorban megszerettem!

Honom virági elmondják neked,
Hogy itt a távolban is égek érted.
Gondolsz te rám s beszédöket megérted?

XV.

A dzsehud-kalei mélység felett.⁸⁾*Mirza.*

Bocsásd el fékét most szilaj lovadnak,
 Imádkozzál és húnyd be a szemed!
 Maradj te veszteg, most lovad vezet.⁹⁾
 A föld, az élet megettünk maradtak.

Ne szólj! Érzésed őrizd meg magadnak.
 Ne nézz a mélybe, végét nem leled;
 Akármit látsz, ne nyujtsd felé kezed;
 S ne engedj röptet semmi gondolatnak.

Ne nézz, figyelve, látva, szerteszéjjel!
 Ne vess horgonyt sehol köröskörül:
 A horgonynyal hajód is elmerül.

Zarándok.

Ám én csak néztem borzadó szememmel ...
 Hogy mit? Arról számot nem adhatok,
 Csak akkor mondom el, ha meghalok.

XVI.

A Kikineisz hegy.

Mirza.

Látod amott a kéklő szép eget?
 A tenger az, elvész a végtelenbe!
 Csodamadár¹⁰⁾ szállong folyton felette,
 Fehér nagy szárnya verdes és remeg.

Látod a vészes fehér felleget,
 Mely, mint havas hegy, kék eget keresve
 S mélyéből olykor tüzesőt eresztve,
 A távol végtelen felé mered?

Azok villámai... De most figyelj!
 E mélységet lovammal átszelem.
 Ott túl a sziklafal, az lesz a jel.

Készülj s — előre! Jöjj bátran velem,
 Ha kalpagom tollát ott lengni látod.
 S ha nem — térj vissza és kerüld halálod!

XVII.

A balaklavai vár romjai.¹¹⁾

Oh Krim, emlékid hogy magadra hagytak!
Mind romba dőltek már a büszke várak;
Bennök csupán undok kigyók tanyáznak,
S rablók, a kigyóknál is undokabbak.

A bús falak még árván itt maradtak,
Belül a czimerek még épen állnak;
S kik egykor fényes termeibe' jártak,
Örökre elfeledve, lenn nyugosznak.

Itt épített a hellén palotákat,
Itt üldözé a mongol az olaszt;
S arab zarándokok dalolva jártak.

Most erre csak bagoly, sas látogat,
Mint gyászzászlók sötéten lengenek
A dögvésztől kihalt város felett.

XVIII.

Ajudág. *)

Szerettem Judágh szikláin merengve
 Elnézni hosszan a futó habot,
 A mint fehér tömegben úszik ott,
 S szivárvány színben ég, a parthoz érve.

A puszta tájékat elöntve messze
 Elhagyja majd a parti homokot,
 Melyet korállal, gyönggyel megrakott
 S meghalni ismét visszatér a mélybe.

A szenvedélyek felzúgó viharja
 Szivedben, ifjú költő, így fut át:
 S te dalba öntöd lelked viharát.

Kincsét szived e földön visszahagyja
 Dalod megőrzi itt emlékedet
 S örökké élni fog dicső neved!

*) Ajudág, Judágh, Krimia egy sziklás festői hegye
 a tengerparton.

Mickiewicznek a krimi szonettekhez írt

Jegyzeteiből.

¹⁾ Kis-Oroszországban, Ukraina tartományban.

²⁾ A krimi félsziget déli részén átvonuló Jaila hegy-lánczolat legmagasabb csúcsa.

³⁾ Bagcsiszeráj város, hajdanta a krimi khánok — girájok — székhelye.

⁴⁾ Ötször napjában hangzik a mecsetek erkélyeiről a muedzinek kellemes, szívhez szóló éneke, mely a muzulmán hívőket imára inti.

⁵⁾ Potocka régi lengyel családból származott; hazulról elrabolták s így került a szultánhoz, a kinek legkedvesebb rabnője lett s ki aztán emlékéért szép sirkővel örökitette meg. M. azonban nem meri egész határozottan állítani, inkább csak sejti, hogy a megénekelt kereszttyén sir tényleg a Potockáé.

⁶⁾ Szép völgy, melyen át Krimia déli tengerpartjára jutni.

⁷⁾ Alusta a krimi félsziget legbájosabb városkája; széltől védett helyen, enyhe fekvésű. Kedvencz kiránduló és nyaralóhely; árnyas diófaligetei hiresek.

⁸⁾ Dzsehud-kale, festői sziklafal tetején épült városka. A házak a tengerbe nyúló sziklafal szélére vannak építve s alulról nézve olyanok, mint a fecskefészek. A tengerpartról fel a városkába szédítő ut vezet; ez ut van itt említve.

⁹⁾ A krimi lovak elővigyázata s figyelme szinte mesés; azt mondják, hogy a lábaik finom tapintó érzéssel birnak és soha sem lépnek omló köré.

¹⁰⁾ Az *Ézeregyéjszaka* meséi szerint a csodamadár a felhőkből száll alá.

¹¹⁾ A balaklavai tengeröbölben vannak a hasonnevű vár romjai. A várat még a görögök építették.

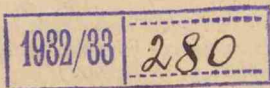
TARTALOM.

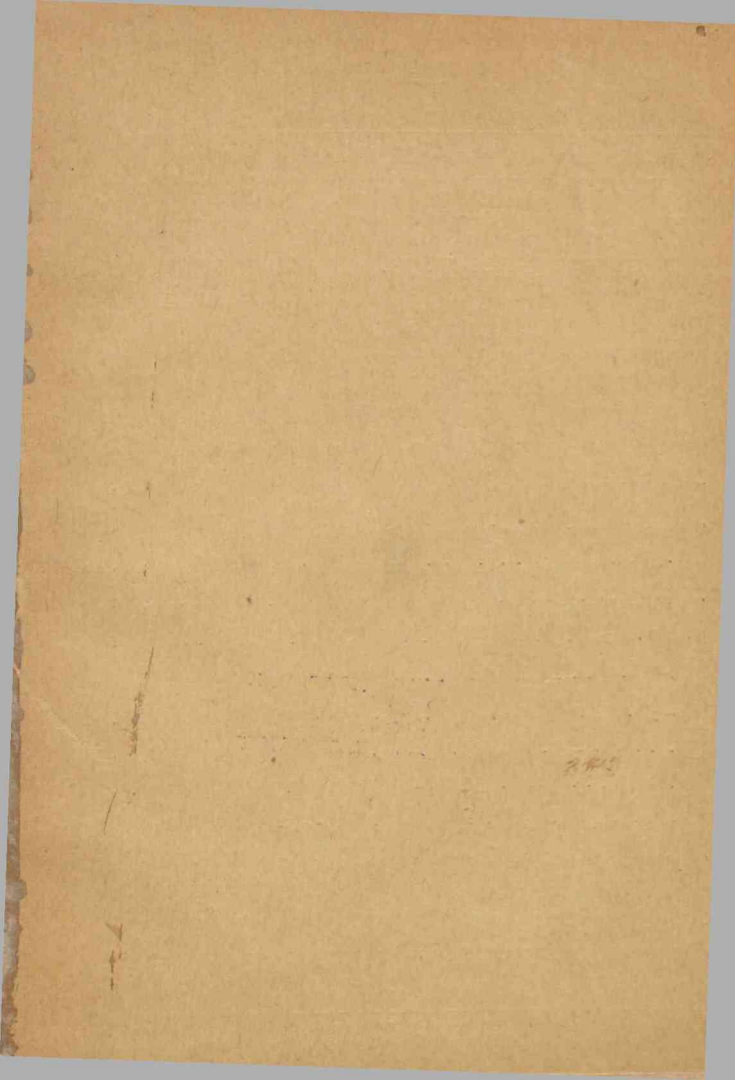
	Lap
<i>Előszó</i>	3
<i>Szonettek (Sonety)</i>	23
I. Emlékezés (<i>Przypomnienie</i>)	25
II. Laurának (<i>Do Laury</i>)	26
III. (<i>Mówię z soba</i>)	27
IV. (<i>Nieuczona twa postać</i>)	28
V. Találkozás a ligetben (<i>Widzenie się w gaju</i>)	29
VI. (<i>Potępi nas świętoszek</i>)	30
VII. Reggel és este (<i>Ranek i wieczór</i>)	31
VIII. A Nyemenhez (<i>Do Niemna</i>)	32
IX. A vadász (<i>Strzelec</i>)	33
X. Lemondás (<i>Rezygnacya</i>)	34
XI. . . . nek (<i>Do . . .</i>)	35
XII. (<i>Poezyo! gdzie cudny pędzel twojej ręki</i>)	36
XIII. (<i>Pierwszy raz jam niewolnik</i>)	37
XIV. (<i>Luba! ja wzdycham</i>)	38
XV. Jó reggelt (<i>Dzieńdobry</i>)	39
XVI. Jó éjtszakát (<i>Dobranoc</i>)	40
XVII. Jó estét (<i>Dobrywieczór</i>)	41
XVIII. D. D.-nek (<i>Do D. D.</i>)	42
XIX. A látogatóknak (<i>Do wizytujących</i>)	43
XX. Búcsú (<i>Pożegnanie</i>)	44
XXI. Danaidák (<i>Danaidy</i>)	45
XXII. Védekezés (<i>Erkuza</i>)	46

A krimi szonettek (Sonety krymskie):

I. Az akermani síkságon (<i>Stepy Akermańskie</i>)	51
II. Nyugodt tenger (<i>Ćisza morska — na wysokości Tarkankut —</i>)	52
III. Kedvező szél (<i>Żegluga</i>)	53
IV. Vihar (<i>Burza</i>)	54
V. Kilátás a hegyekre a kozlovi síkságról (<i>Widok gór ze stepów Kozłowa</i>)	55
VI. Bagesiszeráj (<i>Bagczesaraj</i>)	56
VII. Bagesiszeráj éjjel (<i>Bagczesaraj w nocy</i>)	57
VIII. Potocka sirján (<i>Grób Potockiej</i>)	58
IX. A hárem sirjai (<i>Mogily Haremu</i>)	59
X. Bajdari (<i>Bajdary</i>)	60
XI. Alusta reggel (<i>Alusztá w dzień</i>)	61
XII. Alusta éjjel (<i>Alusztá w nocy</i>)	62
XIII. A Csatiirdag (<i>Czatyrdah</i>)	63
XIV. A zarándok (<i>Pielgrzym</i>)	64
XV. A dzsehud-kalei mélység felett (<i>Droga nad przepaścią w Dzehud-kale</i>)	65
XVI. A Kikineisz hegy (<i>Góra Kikyneis</i>)	66
XVII. A balaklavai vár romjai (<i>Ruiny zamku w Balaklawie</i>)	67
XVIII. Ajudág (<i>Ajudah</i>)	68
<i>Jegyzetek</i>	69

A Franklin-Társulat által kiadott Olcsó Könyvtárban
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

<i>Bérczy Károly.</i> A gyógyult seb. Beszély. (104)	30 kr.
<i>Csiky Gergely.</i> Az első és második. Elbeszélés. (153)	30 kr.
— A zokoli uraság két leánya. Elbeszélés. (280)	30 kr.
<i>Fáy András.</i> Érzelgés és világ folyása. (150)	30 kr.
<i>Gyulai Pál.</i> Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (157)	20 kr.
— A vén színész. Beszély. (27)	20 kr.
<i>Gróf Hofmannsegg</i> utazása Magyarországon 1793—94-ben. Ford. és bevezette Berkeszi István. (231)	30 kr.
<i>Kazinczy Ferencz.</i> Magyarországi utak. (53)	20 kr.
<i>Kazinczy Gábor.</i> Emlékbeszéd Szemere Pál felett. (191)	20 kr.
<i>Kemény Zsigmond.</i> Élet és irodalom. (159)	30 kr.
<i>Kölcsey Ferencz</i> válogatott szónoki művei. (17)	60 kr.
<i>Kovács Pál.</i> Farsangi kalandok. Beszélv. (41)	20 kr.
<i>Mészáros Ignác.</i> Kartigám. Regény. Ötödik kiadás. (93)	80 kr.
<i>Pálffy Albert.</i> Az itélőmester leánya. Tört. beszélv. (117)	40 kr.
— A szebeni ház. Beszély. (112)	20 kr.
— Egy kastély az erdőben. Beszélv. (21)	20 kr.
— A báróné levelei. Beszély. (240)	30 kr.
— Az atvai ház. Regény. (298)	1 frt.
— A fejedelem keresztleánya. Regény. (333)	1 frt.
<i>Szigligeti Ede.</i> Magyar színészek életrajzai. (57)	40 kr.
<i>Zichy Antal</i> elbeszélései. (36)	30 kr.
<i>Zsillinszky Mihály.</i> Kupeczky János. (63)	20 kr.
Megrendeléséknél a zárjelben levő számok felemlítése elégséges. Az «Olcsó Könyvtár» kimerítő jegyzéke a kiadóhivatalnál kapható.	

